

Ostře sledované texty

Jiří Andrs **STUDIE O CENZUŘE**

Mezi nekonečnými řadami kartonů uložených v útrobách Národního archivu v Praze se nacházejí také materiály cenzurních institucí fungujících v období normalizace. Všichni dnes víme, že tehdy cenzura existovala, ale konkrétní představu o ní není až tak snadné získat. Fond Českého úřadu pro tisk a informace, ale i další materiály dávají nahlédnout do zákulisí jednoho z faktorů utváření populární hudby v průběhu dnes tolik mytizovaných 70. let.

Za bod zlomu ve výrobě gramofonových desek lze považovat rozhodnutí z 16. prosince 1969. Tehdy se na jednání byra ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích jednalo o „závadném obsahu gramofonových desek“ a následně bylo rozhodnuto o dvou opatřeních.

Vedení jediné československé továrny na výrobu gramofonových desek v Lodenici u Berouna mělo projít kádrovou obměnou, protože to stávající vyjádřilo několik dní po okupaci podporu Vysočanskému sjezdu. Připomeňme, že se jednalo o mimořádný sjezd reformních komunistů uspořádaný v utajení před okupačními vojsky již 22. srpna 1968. Delegáti sjezdu odsoudili okupaci, odmítli tvrzení o kontrarevolučních tendencích, požadovali návrat zadržovaných československých představitelů a vyjádřili podporu Alexandru Dubčekovi. Druhým rozhodnutím bylo podřídit veškerou gramofonovou produkci pod Český úřad pro tisk a informace (ČUTI). Předsedou zmiňovaného byra byl v této době Lubomír Štrougal, který to následujícího roku „dotáhl“ až na post federálního premiéra.

Kapela George and Beatovens. Víš co, Sašo?

A co vlastně byru tolik vadilo? Podle dochovaných záznamů z jednání nešlo ani tak o nějaké máničkovské chuligánství, jako hlavně o nevyhovující politický obsah několika konkrétních nahrávek. Na prvním místě jsou ve zprávě z jednání uvedeny dvě desky obsahující výzvu a prohlášení účastníků Vysočanského sjezdu, jež vedení podniku Gramofonové závody Loděnice nechalo vyrobit jako dar tomuto sjezdu v nákladu 5 000 kusů. Další nepřijatelnou nahrávkou byla vzpomínková deska na Jana Palacha nazvaná „Kde končí svět“, již se od února do dubna 1969 vyrobilo

téměř dvacet tisíc kusů. Dalšími nežádoucími vinyly byly singl „Modlitba pro Martu“ (vylisováno 80 598 ks) a také LP Karla Kryla „Bratříčku, zavírej vrátka“ (28 085 kusů). Z několika dalších politicky nežádoucích nahrávek byl zmíněn ještě singl „Den štěstí“ (9 972 kusů) kapely George and Beatovens, ve které na postu zpěváka působil Petr Novák. Tato píseň je v závěru přerušena výbuchy a střelbou.

ČUTI se ujal kontrolování textů v roce 1970. Zabýval se pouze deskami vydávanými ve státních hudebních naklada-

Dubčekovic Sašenka

Už sem řek'!

telstvích Supraphon a Panton, protože slovenský Opus po vzniku federace už nespadal pod jeho působnost. Menší nakladatelství vzniklá koncem 60. let nepřežila období konsolidace. Cenzoři sledovali nejenom texty písní, ale také texty na obalech alb a zpěvníky, a předložené texty dokonce porovnávali se signálními výlisky. Souhrnné zprávy z této činnosti ČUTI zpracovával vždy celkově za každý rok a někdy i za kratší období. Hned v první polovině roku 1970 prošlo rukama cenzorů dvě stě sedmnáct textů. Nicméně jen sedm z nich bylo shledáno jako politicky závadné. Zřejmě již tehdy autoři těchto písňových textů uplatňovali důslednou autocenzuru. A nutno dodat, že v následujících letech to bylo s počty vyložené politicky „závadných“ textů podobné.

Ze stejného období pocházel i další zajímavý údaj týkající se autorů hudby: 68,3 % z nich pocházelo z angloamerické-

ho prostředí, u těchto písní byly české jen texty. Přestože se toto číslo v následujících letech postupně snižovalo, v souhrnných zprávách se po celá sedmdesátá léta hořekuje nad tím, že počet písní přejatých ze socialistických států je několikrát nižší než z „kapitalistické ciziny“. Na celé situaci lze každopádně vidět, jak silné kořeny má u nás fenomén coververze.

Ve výročních zprávách se kupodivu kromě tabulkových přehledů pravidelně objevovala i kritika domácí textové produkce z hlediska její údajně nízké umělecké kvality. Jako by se pracovníci ČUTI při všem tom téměř marném hledání politické diverze trochu nudili a přesouvali svou pozornost čím dál více na sledování a komentování úrovně socialistické kultury. Zkoumané texty tak jsou označovány často buď jako naivní a těžko uvěřitelné, jindy zase jako ponuré a demoralizující – zkrátka nic pro „současného člověka“.

Jak je patrné, přímé cenzurní zásahy do textů měly na utváření podoby české popmusic 70. let menší vliv, než by se při současném historickém povědomí dalo očekávat. Ti, kdo texty písní určených pro státní hudební nakladatelství psali, podle všeho velice dobře věděli, co a jak mají napsat, aby nenarazili. Souhrnná hodnocení ČUTI týkající se stavu gramofonové produkce tak poskytují víc než jen pouhý přehled o celkovém rozsahu cenzurní praxe.

Je příznačné, že již hotový dvacetitisícový náklad desky „Šafrán“ (sdružení písničkářů) byl sešrotován až po hádce Jaroslava Hutky s příslušníkem StB, jinak by album v roce 1977 standardně vyšlo. Podobně byl ve stejné době z obalu k druhému vydání eponymní desky Vladimíra Mišíka vyjmut průvodní text Jiřího Černého kvůli jeho pomoci při obhajobě Plastic People of the Universe v procesu s undergroundem, samotný obsah nevadil.

Mnohé další vynikající skladby z té doby se na desky nikdy nedostaly už jenom proto, že jejich autoři neměli zájem s cenzurním aparátem vůbec přijít do styku. A to zdaleka není řeč jen o Plasticích. Mnoho z těch kapel, pro které byl autocenzurní zásah do vlastních textů stejně nepřijatelný jako např. krácení vlasů, nahrálo své songy, alba a jamy v improvizovaných podmínkách na pásky a na kazety a šířilo je mezi sebou a svými fandy skrz živelnou distribuční síť. Mnohé z těchto nahrávek zcela zapadly, jiné se po roce 1989 dočkaly reedice. Ale o tom zas někdy příště.